

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1105468/15

בבית הדין הרבני האזורי תל אביב יפו

לפני כבוד הדיינים:

הרב צבי בן יעקב – אב"ד, הרב יצחק הדאיה, הרב משה בצרי

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד ליוזא בן-שחר-דמרי)

נגד

הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד עינת סיני)

הנדון: חיוב האישה במזונות ילדים כשהמשמורת אצל האב

פסק דין

בפנינו תביעת האב, לחייב את האם במזונות הבת ([מ] - כבת 15), הנמצאת כעת במשמורת האב. באת כוח האם הגיבה לתביעה זו.

עניינם של הצדדים מוכר היטב לבית הדין, ומהבחינה העניינית ועל פי החומר שבתיק, בית הדין התרשם ממצוקת האם, הן מהבחינה הכלכלית והן מהבחינה האישית, ומטעם זה בלבד סבורים אנו שטוב לה לתביעה זו שלא הוגשה משהוגשה.

בית הדין הבהיר בהחלטות בתיקים אחרים, שלא מצאנו מקור בראשונים ובפוסקים, לחייב את האם במזונות הילדים, כאשר הם נמצאים אצל האב וניזונים על ידו.

הרמב"ם (אישות כא, יח), כתב וזה לשונו:

"ואם לא רצת האם שיהיו בניה אצלה אחר שגמלתן, אחד זכרים ואחד נקבות הרשות בידה ונותנת אותן לאביהן, או משלכת אותן לקהל אם אין להן אב, והן מטפלין בהן".

וכן פסק בשו"ע אהע"ז פב, ב. וברב המגיד שם, כתב וזה לשונו:

"זה ברור שלא מצינו חיוב לאשה בשום מקום, והאב מצווה על בניו בכמה דברים ואין האשה מצווה, ומהיכן נתחייבה בהם".

ובמעשה רוקח (לר' מסעוד חי רוקח, על הרמב"ם שם), הביא דברי הרמ"ך בכת"י שהשיג על הרמב"ם, וכתב דיש חיוב צדקה גם על האם. ובמעשה רוקח, בעניין מש"כ הרב המגיד (שם) שחיוב מזונות הוא על האב ולא על האם, תמה עליו, שלא מצאנו חיוב על האב יותר מהאם אלא לעניין תלמוד תורה, מה שאין כן לעניין חיוב האם לזון את ילדיה **כשמת האב**:

"אבל לעניין הצדקה ולפרנס את קרוביה ובניה היכא דליכא אב, מהיכא תיפוק לן למפטרה. גם הרב דינא דחיי קיים דברי רבינו והסמ"ג שכתבו כן, וכתב שאין שום חולק על זה, ופשיטא שלא ראה דברי הרמ"ך האלה בכת"י".

ובהמשך דבריו כתב, שאם תפרנס את הבן, ימנעו האנשים להינשא עמה מכוח משאת הבן, וגם אם היא עשירה, לא ירצו לסבול גידול בנים אחרים, וזה דרך הטבע. אמנם אם היא עשירה, תיתן לו לפי עושרה באותה העת לבד, ושוב משלכת אותו לקהל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ועדיין בכל זה לא מצאנו חיוב על האם, כשהאב מפרנס את הילדים או כשהם אצל האב. ובוודאי לפי הרמב"ם והמחבר שהאם יכולה לתת את הילדים לאביהם ואינה חייבת במזונות, אין מקום לחייבה במזונות כשהם אצל האב. ואף לרמ"ך ומעשה רוקח, אפשר דככל שהילדים אצל האב, אין חיוב על האם לזונם ולתת מזונות לאב, דהחיוב מדין צדקה הוא דווקא כשהם אצלה. ועיין שם במעשה רוקח שהביא מחלוקת כשאין לאב לשלם לאם שכר הנקה, אם חייבת להניקו בחינם, ועיין בחלקת מחוקק פב, יב, דאף לרבינו ירוחם, דווקא באין אב, כופין אותה להניק בחינם, וז"ל החלקת מחוקק:

"כאן משמע שאין על האם שום חיוב לגדל את בניה אחר שגמלתן, וכבר כתבתי שגם קודם שגמלתן אין עליה חיוב להניק בחינם, ודלא כמ"ש לעיל בסעיף ה' בשם רבינו ירוחם, שאם אין לאב כופין אותה".

וברמ"א (אהע"ז פב,ה), לעניין גרושה שאינה מחויבת להניק את בנה אם אינו מכירה, הביא הרמ"א מר"י, דדוקא מוצא לו מינקת אחרת להשכיר, אבל אם לא מוצא מינקת אחרת, כופה את האם להניק. והגר"י אייבשיץ (בני אהובה כא,טז) חייב את האשה להניק אף לאחר כד' חודש מדין צדקה:

"דודאי אם האשה עשירה, אף לאחר כד' חדשים כופין את האם לזון בניה, דהא כופין על הצדקה, ואין לך צדקה יותר מזה, ואם כן היא שיש לה חלב בדדיה ותוכל להניק, הרי היא עשירה לדבר הזה וכופין אותה כמו שכופין על כל הצדקה".

ובבית מאיר (הובאו דבריו בפת"ש שם ס"ק ג') כתב, דהחיוב הוא מדין צדקה. ומה דמבואר שיכולה להשליך על הקהל, היינו בענינה שאינה אמודה, אולם לעניין הנקה נחשבת כעשירה. ומבואר שם דגם קרובי האב עניים. ומשמע דלביית מאיר אליבא דהרמ"א, חיוב צדקה בקרובי האב קודם לחיוב האם.

וכן כתב מהרשד"ם (חאהע"ז סו"ס קפא), וז"ל:

"גם אני אומר שמה שטוען למך שתתן אם הבנות כיון שהיא אמודה בנכסים, גם בזה אני אומר שהבל יפצה פיו למך, כי לא מצינו חיוב להן בעניין זה כלל אפילו בתורת צדקה, כל זמן שיש לבת קרובים מן האב, וכמ"ש פעם אחרת, דאם אין לבת קרוב אמוד בנכסים לעשות עמהן חסד, אמה, אף על פי שהיא כנכרית בעלמא, לפי שהתורה אמרה דודו או בן דודו יגאלנו כו', מכל מקום קרא כתיב "התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה".

הרי דכל זמן שיש לבת קרובים מצד אביה, אין על האם חיוב כלל לזונה.

אולם כאמור דעת רבים מהפוסקים שאין כל חיוב מזונות על האם. כך מבואר ברמב"ם ובשו"ע (הנ"ל), כן פסק במגיד משנה (הנ"ל), בחלקת מחוקק סי' פב (ס"ק יב וכן בס"ק ו') ובבית שמואל פב,ה, שהשיגו על הרמ"א הנ"ל, דבמה נתחייבה האשה יותר משאר נשים, ומדוע לא יתנו לה ביד שכר הנקה. ומבואר בשו"ע ובנו"כ שאין חיוב מזונות על האם יותר מאשר על שאר העולם. וכן מצאנו בתשב"ץ (ח"ב סי' רטז): "ואין האם חייבת במזונות בתה. וכן הדין נותן, שהאם תוכל לכופף האפוטרופוס שיתן לה מזונות". וכאמור, כן היא דעת מהרשד"ם (הנ"ל).

וכן מבואר בתשובת חוט השני (לבעל החוות יאיר, סי' ח), שדן במי שאביו מומר, אם החיוב לפרנסו חל על אבי אביו או על אבי אמו. ושם כתב להדיא שאין חיוב על האם לזון ילדיה, והחיוב הוא רק על האב:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"ועוד אומר אני, דאפילו אם נאמר דבני בנינים הרי הן כבנים לעניין מזונות, מיהו בני בנות אינן כבנים לעניין מזונות, שהרי אין האם חייבת לזון את בניה, ואיך יהיה אבי האם חייב והוא רחוק יותר. וכ"ת שאני אבי האם מפני שהוא מתחייב בפריה ורביה, והוא יוצא ע"י בני הבת בפריה ורביה, מה שאין כן האשה שאינה מתחייבת בפריה ורביה, אטו מזונות בחיוב פריה ורביה תליא מילתא, דבר זה לא מצאנו בשום מקום".

וכן פסק במנחת אליעזר (לגר"א ממונקטש, ח"ג סו"ס י'), לעניין מזונות ילד לאחר הגירושין, דפשוט בשו"ע אהע"ז (עא,א) דהאב מחוייב במזונות, והאם אינה חייבת במזונות בניה הקטנים.

ועיין גם בפד"ר כרך ט' (עמ' 101, מהגרי"ש אלישיב, הגר"ב זולטי, הגר"מ אליהו), שאין חיוב על האם לזון את ילדיה:

"למעשה יש לדון בתחילה אם האם המערערת חייבת בחוב כל שהוא כלפי האב או כלפי הבן, כי ברור הוא שהאב חייב במזונות בנו ולא האם. ואפילו אם האם פטרה אותו מחיובו, זה רק חשבון שבין האם לאב ולא בין האב לבן, כי החיוב לזונו ולפרנסו חל על האב ואין האם יכולה לפטור את האב מזה (עיין בשו"ע א"ה סי' קי"ד סעיף ג') ולחוב את הבן, אלא החוב נשאר על האב והוא פטור בפועל ממנו אם האם תתחייב לספק צרכי הבן במקומו הוא, והתחייבות צריכה להיות כדין כל התחייבות כספית".

וכן כתב הגר"ע הדאיה (ישכיל עבדי, ח"ז חחו"מ ב,ג), דלא מצאנו בשו"ע אלא חיוב מזונות הילדים על האב, ולא הוזכר כל חיוב על האם, עיי"ש.

ואף אם יבוא בע"ד ויחלוק ויאמר, דכל הפוסקים שכתבו שאינה חייבת לזון ילדיה, מיירי באינה עשירה, על זה יש להשיב, דבח"מ ובב"ש שהקשו על הרמ"א בעניין הנקה, מבואר דאף בעשירה הדין כן. וגם מדוע לא הוזכר בשום מקום חיוב על האם בעשירה, ומה לנו לבדות חילוק מליבנו. ואף שחלק מהאחרונים סברו כך, לא מצאנו לשיטת הרמב"ם והשו"ע והנו"כ לחייב. בפרט לא מצאנו לחייב את האם ליתן לאב ממון, כשהילדים אצלו, ונידון כזה לא מצאנו אף לחולקים על הרמב"ם והשו"ע, ומהיכי תיתי להוציא ממון.

בפרט שבנדו"ד לא מדובר באם עשירה. מדובר באם 'שורדת'. לא בכדי לא הארכנו בעניין זה, כיון שאף אם מצבה היה מאפשר השתתפות במזונות הבת, לא היה מקום לחיובה, וכנ"ל. אך בפטור בלא כלום – לא נוכל.

מדובר במצב בו האם מנוכרת מהבת. איננו באים להאשים כעת את האב, אך זו עובדה, וכעולה מתסקיר פק"ס לס"ד ומהחומר שבתיק, ונוסיף - נראה שלא האם היא האשמה בניכור ההורי של הבת כלפיה, ודי למבין. בנוסף, האם מוגדרת בביטוח הלאומי כנכה באחוזי נכות של 83%. האם ראוי לבקש מאם כזו מזונות מדין צדקה? אם שסובלת מאי ספיקת לב, ומקבלת קצבת נכות, האם נכון בכלל לתבוע ממנה מזונות עבור הילדה, המנוכרת ממנה.

חבל שהאב משקיע מכספו בהליכים משפטיים כנגד האם, במקום להשקיע מכספו לחדש את הקשר בין [מ'] לאם. האם לא ראוי ונכון ליתן לאם לפחות מעט שקט ושלוה מכל אותם הליכים משפטיים?

חיפשנו בכתב התביעה של האב, איזה חבל להיתפס בו, שמא ואולי האב ידאג לחידוש הקשר בין [מ'] לאם. חיפשנו ולא מצאנו. טוב היה עושה האב, אם מעייניו היו נתונים לחידוש הקשר בין [מ'] לאם. מניסיון רב שנים יכול בית הדין לקבוע כי הדבר יביא תועלת רבה לבתו - יותר מאלפי זהב וכסף.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אשר על כן, אין אנו מוצאים כל מקום לחייב את האם במזונות הבת [מ'], והתביעה נדחית. שקלנו לחייב את התובע בהוצאות, אך לפני משורת הדין, מתוך התחשבות גם במצבו של האב, נמנענו לעת הזאת מחיוב התובע בהוצאות משפט.

ניתן לפרסם לאחר השמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום א' בסיון התשפ"ב (31/05/2022).

הרב משה בצרי

הרב יצחק הדאיה

הרב צבי בן יעקב – אב"ד

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה